

кримінальних правопорушень. Така теоретична модель відбиває реально існуючі форми злочинної практики і, в певній мірі, екстраполює потенційні модифікації суспільно небезпечної активності, котрі можуть призвести як до розширення міграційного законодавства та спектра кримінально-правових заборон найближчим часом, так і до удосконалення конструкцій чинних норм КК України.

Підсумовуючи вищевикладене, під корисливо-насильницькою злочинністю іноземців у складі організованих злочинних груп в Україні пропонуємо розуміти: крайнє негативне, антисоціальне явище відносно масового насильницького збагачення іноземців, що проявляється у вчиненні ними корисливих злочинів на території України у складі трьох і більше осіб, поєднаних із застосуванням чи погрозою застосування насильства.

Список використаних джерел

1. Головін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Харків: Право, 2011. 440 с.
2. Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. Київ: НІСД, 2015. 474 с.
3. Калініна А. В. Запобігання злочинності іноземців та осіб без громадянства в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків. 2018. 369 с.

Пустовий Олександр Олександрович,
старший викладач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Анотація. Запровадження інституту кримінальних проступків в Україні та приклади його ефективного застосування в зарубіжних державах. Проаналізовано диференціацію кримінальних правопорушень із виокремленням кримінальних проступків. З'ясовано можливості припинення обвинувачення за вчинення кримінального проступку.

Ключові слова: кримінальні проступки, кримінальне правопорушення, проступки в Україні, проступки в зарубіжному законодавстві, розслідування кримінальних проступків, Кримінальний кодекс.

Summary: The introduction of the institute of criminal misdemeanors in Ukraine has been researched. Fundamentally important aspects of criminal misdemeanors in Ukraine are highlighted: it is not a crime, so a person has no criminal record after serving his sentence; it is not investigated by an investigator, but by an interrogator; during the

investigation of a misdemeanor investigative actions may be carried out, except for covert ones, which may be carried out even before the information on the misdemeanor is entered into the Unified Register of Pre-trial Investigations; more than 100 criminal offenses are criminal misdemeanors.

Keywords: criminal misdemeanors, criminal offense, misdemeanors in Ukraine, misdemeanors in foreign legislation, investigation of criminal misdemeanors, Criminal Code.

Після ухвалення 22 листопада 2018 року Закону України № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» та набуття його чинності 1 липня 2020 р. в правовій системі України розпочав функціонувати інститут кримінальних проступків. Зміни стосуються поняття та класифікації кримінальних правопорушень, виокремлюючи кримінальні проступки, окремих складів кримінальних правопорушень. Зауважимо, що складність початку функціонування інституту медіації спричинена декількома факторами. Зокрема, був потрібний час для технічних заходів із впровадження нової норми в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, удосконалення відповідно до законодавчих і нормативно-правових актів, створення Тренінгового центру прокурорів тощо. Крім того, необхідно було укомплектувати відділи дізнання у головних управліннях, у територіальних підрозділах призначити штатних дізнавачів [1].

Відповідно до нововведень, термін «злочин» змінено на «кримінальне правопорушення». У зв'язку із цим, кримінальні правопорушення класифіковано на дві групи: кримінальні проступки і злочини. Згідно із частиною 2 статті 12 Кримінального кодексу України, кримінальний проступок – це діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [2]. Відтак, основним розмежуванням кримінальних проступків та злочинів виступає санкція (із виключенням застосування основного покарання у вигляді позбавлення волі у разі вчинення кримінальних проступків).

Коментуючи запровадження кримінального проступку в Україні, слід звернути увагу на його принципові аспекти:

- 1) він не є злочином, тому після відбуття покарання за нього в особи немає судимості;
- 2) його розслідуванням займається не слідчий, а дізнавач;
- 3) під час розслідування проступку можна проводити будь-які слідчо-розшукові дії, крім негласних. При цьому здійснювати це можна ще до внесення інформації про проступок до Єдиного реєстру досудових розслідувань;

4) кримінальними проступками є більше 100 кримінальних правопорушень, зокрема: крадіжки; шахрайства; умисне ухилення від сплати аліментів; невивплата зарплат, пенсій, стипендій; хуліганство; умисне спричинення легких тілесних ушкоджень тощо [3].

Серед загальної кількості злочинів, які фіксувалися в Україні щороку, а їх було понад мільйон, близько 60% становили саме нетяжкі для кваліфікації за положеннями кримінального законодавства. Відтак, частина нетяжких злочинів переведена в кримінальні проступки, що уможливило розвантаження слідства з тяжких злочинів, злочинів середньої тяжкості. Загалом це стосується очевидних кримінальних проступків, коли відсутні особливі труднощі у їх розкритті. Дізнавачі, які займаються кримінальними проступками, мають можливість доволі легко їх зафіксувати і впродовж короткого часу притягнути особу до відповідальності [4]. Відповідно до положень статті 219 Кримінального процесуального кодексу України, з дня повідомлення особі про підозру досудове розслідування має бути закінчене протягом 72 годин або 20 діб, якщо підозрюваний не визнає вину або існує необхідність проведення додаткових слідчих (розшукових) дій або вчинення кримінального проступку неповнолітнім [5].

Особливий правовий інтерес викликає питання реалізації інституту кримінальних проступків у зарубіжних країнах, де є численні приклади його ефективного застосування. У Великобританії в такому порядку розслідують майже 98% кримінальних правопорушень, у США – переважну їх більшість. У поліції Чеської Республіки розкриття та розслідування злочинів покладено одночасно на «поліцейських в уніформі» (аналог вітчизняних підрозділів патрульної та превентивної служб) і кримінальну поліцію, які розслідують нетяжкі злочини за спрощеною процедурою (за аналогією до закріпленого в КПК України порядку досудового розслідування у формі дізнання) у двотижневий термін. У Грузії на рівні міських управлінь патрульної поліції створено відділи з розслідування нетяжких злочинів з ознаками очевидності, які виявлені патрульними поліцейськими. У кримінальному законодавстві низки країн Європи (Польщі, Швейцарії, Австрії, Федеративної Республіки Німеччини, Франції) розрізняють злочин і кримінальний проступок [7].

Щодо особливостей кримінального провадження щодо проступків, у Федеративній Республіці Німеччина такий аспект врегульовано Кримінальним процесуальним кодексом ФРН. Відповідно до частини 1 § 153 Кримінального процесуального кодексу ФРН, якщо об'єктом провадження є кримінальний проступок (Vergehen), прокуратура може припинити обвинувачення за згодою суду, до компетенції якого входить відкриття основного провадження, якщо вину злочинця визнають незначною і не має громадського інтересу в обвинуваченні. Згода суду не потрібна у разі кримінального проступку, за яким не передбачено збільшення мінімального покарання, а також якщо наслідки, що настали від проступку, є

незначними. Якщо обвинувачення вже висунуто, суд за згодою прокуратури та обвинуваченого може припинити провадження на будь-якій його стадії згідно з умовами частини 1 § 153 Кримінального процесуального кодексу ФРН. Згода обвинуваченого не потрібна, якщо основне засідання не може бути проведено з причин, зазначених у статті 205, або проводиться за його відсутності у випадках, передбачених частиною 2 статті 231 та статтями 232 і 233.

Положення сучасного КК Франції законодавець максимально наблизив до норм і принципів міжнародного кримінального права, передбачених міжнародними угодами, у яких кримінальні проступки є складовою триланкової системи поділу злочинних діянь. Чіткої термінології щодо злочину, проступку та правопорушення закон не містить. Натомість зазначені терміни об'єднано родовим поняттям «злочинні діяння».

Диференціація кримінальних правопорушень на кримінальні проступки, злочин невеликої тяжкості, тяжкий злочин, особливо тяжкий злочин присутня і в кримінальному законодавстві Латвійської Республіки. Зокрема, відповідно до ст. 7 Кримінального кодексу, проступок – це правопорушення, за здійснення якого передбачається покарання у вигляді позбавлення волі на термін від 15 днів до трьох місяців (тимчасове позбавлення волі) або у вигляді меншого покарання. У процесі призначення виду покарання враховується характер вчиненого правопорушення та заподіяну ним шкоду. За спробу скоєння кримінального проступку особа не притягується до кримінальної відповідальності. Особа, яка вчинила кримінальний проступок, може бути звільнена від кримінальної відповідальності за наявності мирової угоди з потерпілим або його представником. Суд може звільнити від відбування покарання особу, яка вчинила проступок внаслідок залежності від алкоголю, наркотичних, психотропних чи токсичних речовин, якщо ця особа погодилася лікуватись від залежності [6]. Вважаємо такі положення прогресивними у контексті декриміналізації та вартими для запровадження в українське законодавство.

Відтак, дискусійним аспектом в Україні є питання регулювання інституту кримінального проступку в межах положень чинного Кримінального кодексу України або необхідність викладу в окремому законодавчому акті.

Список використаних джерел

1. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 7. С. 284–290.
2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Прокуратура роз'яснює: Що таке інститут «кримінальних проступків»? Офіційний сайт Вижницької районної державної адміністрації. 28 вересня 2020. URL: <http://new.vnrda.gov.ua/index.php?>

option=com_content& view=article&id=4813:prokuratura-roziasniue-shcho-take-institutkryminalnykh-prostupkiv&catid=2&Itemid=151.

4. Інститут кримінальних проступків: оперативний розгляд справ і відсутність судимості. Українське радіо. 2 липня 2020 р. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=93651>.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

7. Черней В. В., Чернявський С. С. Запровадження інституту кримінальних проступків у контексті реформування системи досудового розслідування в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2019. № 3(112). С. 7–14.

Собкович Олександр Віталійович,
аспірант кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Висвітлено основні заходи, спрямовані на запобігання кримінальним правопорушенням, їх детермінації, що вчиняються у сфері страхування в Україні, а також підвищення ефективності діяльності органів, що здійснюють протидію злочинності.

Ключові слова: страхування, страховий ризик, криміналізація, кримінальні правопорушення, запобігання, шахрайство.

Summary: The main measures aimed at the prevention of criminal offenses, their determination, which are carried out in the field of insurance in Ukraine, as well as increasing the efficiency of the activities of the bodies that fight against crime, are highlighted.

Keywords: insurance, insurance risk, criminalization, criminal offenses, prevention, fraud.

Розвиток страхового ринку – важливий чинник становлення вітчизняної економіки. Водночас зростання тіньового сектору економіки та криміналізація практично усіх сфер господарювання стримує розвиток ринкових відносин в Україні, загрожуючи національним інтересам та національній безпеці держави, підриває довіру громадян до демократичних інститутів і цінностей, спричиняючи занепокоєння в суспільстві та критичні оцінки міжнародних експертів. Доступні умови страхування створюють підґрунтя для вчинення кримінальних правопорушень з метою незаконного одержання страхових виплат, унаслідок чого цей сегмент фінансового ринку останніми роками вважається одним із найпривабливіших для шахраїв.

Кримінальні правопорушення у сфері страхування визначається низкою кримінально-караних діянь, що посягають на різні об'єкти кримінально-правової охорони. Поряд зі кримінальними